

Interview
Vincent Böhre

‘Nederland
moet een privacy-
gidsland worden’

Al jaren waarschuwt Privacy First voor de gevolgen van het gebruik van persoonsgegevens en big data voor onze privacy. Maar er is ook optimisme. “Privacyregelingen die tien jaar geleden nog als radicaal werden beschouwd, worden nu mainstream.”

door Gijs Reudink

Veertien jaar geleden verscheen de film *Minority Report*, waarin de politie misdaad probeert te bestrijden door mensen te arresteren vlak voor ze een strafbaar feit plegen. Hoe kijk jij nu naar deze film? “Dit voorbeeld geeft de problematiek rondom big data goed weer. In het strafrechtelijke domein en het veiligheidsdomein worden big data en profileringstechnieken steeds meer gebruikt om gedrag van mensen en groepen te voorspellen. Op basis van die voorspellingen bepalen politie en geheime diensten wat ze doen, waar ze hun prioriteiten leggen en hoe ze opereren. Het is een angst-aanjagend toekomstbeeld. Onze inschatting is dat het niet volledig werkelijkheid zal worden, maar het gaat wel deze kant op.”

We doen nu toch al aan voorspellen van crimineel gedrag? Vlak voor Koningsdag worden notoire zakkenrollers bezocht door de Amsterdamse politie. “Dat klopt, maar dit is nog niet zo drastisch als in de film. Misschien is het in de toekomst technisch mogelijk om te voorspellen wanneer iemand een misdrijf gaat plegen. Maar daar zullen altijd fouten en afwijkingen in zitten. Dan worden mensen ten onrechte verdacht, of juist niet verdacht terwijl ze wel verdacht zouden moeten zijn.”

Zijn jullie tegen het gebruik van big data? “Privacy First is niet principieel tegen big data. Op maatschappelijk, collectief niveau zien we veel positieve mogelijkheden om het toe te passen. Bijvoorbeeld op het terrein van milieu, verkeersveiligheid, dijkbewaking, in de medische sfeer, en het kunnen herkennen van epidemieën. Op persoonsniveau zit het gevaar; daar zien we veel risico’s en problemen en zijn we grotendeels tegen het gebruik van big data.”

Welke gevolgen heeft het gebruik van big data voor onze privacy? “Big data staat op gespannen voet met drie klassieke uitgangspunten in het recht op privacy. Ten eerste doelbinding: je mag alleen data verzamelen voor een specifiek, van tevoren gekend legitiem doel en vervolgens de data alleen voor dat doel gebruiken. Bij big data gebruik je zoveel mogelijk data, zonder dat je van tevoren weet welk doel je daarmee voor ogen hebt of welk nut die data zullen hebben. Ten tweede het noodzakelijkheids criterium: je mag alleen data van mensen gebruiken als dit noodzakelijk is voor een legitiem vooraf bekend doel. Ten slotte staat big data op gespannen voet met dataminimalisatie: alleen die data gebruiken die je nodig hebt en alle andere data wissen. Big data is gericht op het verzamelen, analyseren en bewaren van zo veel mogelijk data, en het soms ook voor andere, onvoorziene doeleinden gebruiken.”

‘Als jij eigenaar bent van je data, ook als die op een buitenlandse server staan, en die data worden gehackt, wie is dan aansprakelijk?’

Zijn mijn persoonlijke gegevens ook echt ‘mijn’ data? “Juridisch gezien ben je niet altijd eigenaar van je eigen data. Eigenaarschap is een gevaarlijke term. Als je eigenaar bent van je data, ook als die op een buitenlandse server staan, en die data worden gehackt, gestolen of verhandeld, wie is dan aansprakelijk? De eigenaar van de database? Of jij, omdat je eigenaar bent van jouw data? De verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid voor data kunnen zo op consumenten worden afgeschoven. Wij zien eigenaarschap echter als een niet-juridische term voor regie over je eigen data. Als burger of consument moet je altijd de regie blijven houden over je eigen data: wat gebeurt ermee, wie heeft er toegang toe, voor welke doelen kunnen ze worden gebruikt?”

Steeds meer mensen zeggen: “ik heb niks te verbergen”. Moeten we afscheid nemen van privacy als recht? “Privacy is de basis van de democratische rechtsstaat en van zowel ieders persoonlijke vrijheid als onze collectieve vrijheid. Zonder privacy kan een democratie niet functioneren, is er geen vrijheid van verkiezingen, geen geheim stemrecht, geen vrije pers, geen journalistieke bronbescherming, geen medisch artsengeheim, geen vertrouwelijke communicatie, geen vrije meningsuiting en geen verbod op discriminatie. Als iedereen alles weet van iedereen, kan je heel makkelijk mensen discrimineren op allerlei aspecten, inclusief op verboden gronden. Privacy is dus de basis van de democratische rechtsstaat en een voorwaarde om de meeste andere mensenrechten te kunnen uitoefenen.”

Maar nood breekt wet; hoeveel privacy moeten we inleveren om terrorisme te bestrijden? “Historisch gezien zijn er ten tijde van terrorisme of in oorlogstijd altijd tijdelijke inperkingen van het recht op privacy geweest. De reflex is altijd dezelfde: er vindt een aanslag plaats, iedereen is in rep en roer, er ontstaat een emotionele overreactie en de regering wil haar daadkracht tonen, soms ook om electorale redenen. De overheid treft dan maatregelen die, als je ze goed analyseert, vaak niet heel effectief zijn. Soms is het meer symboolpolitiek of symptoombestrijding dan het aanpakken van de oorzaken. Als je personen wilt traceren die een potentieel gevaar vormen voor de staatsveiligheid, dan is de opsporing gebaat bij een vrije democratische rechtsstaat. In een big-datasamenleving gaan mensen zich gedragen zoals ze denken dat de overheid wil dat ze zich gedragen. Deze verstarrende houding noemen we het *chilling effect*. Criminelen en terroristen zullen hierdoor eerder onder de radar opereren, omdat ze weten dat er zwaar wordt gemonitord.”

‘Nederland moet een privacy-gidsland worden’

Hoe zie je de toekomst van privacy? “Ik vergelijk het met de ontwikkelingen met het milieu en duurzaamheid. Veertig jaar geleden was het een hele opgave om toe te werken naar een milieuvriendelijke wereld met minder vervuiling, minder giflozingen, minder smog boven steden. Maar nu is er veel milieuwetgeving, zijn er milieuvriendelijke technieken, zijn fabrieken milieuvriendelijker geworden en is er milieuvriendelijk speelgoed. Hetzelfde gaat de komende jaren gebeuren met privacy. Dingen die tien jaar geleden nog als radicaal werden beschouwd, worden nu **mainstream**: goede wetgeving vanuit Brussel, boetebevoegdheid voor de Autoriteit Persoonsgegevens, de meldplicht datalekken, privacy-by-design als harde juridische plicht. Als een bedrijf in de nabije toekomst niet privacy-vriendelijk is, gaat het failliet. Er wordt nog steeds draconische wetgeving opgetuigd, ook in het kader van terrorismebestrijding, maar wij zijn optimistisch. De privacy-omslag gaat sneller dan de omslag met milieu en duurzaamheid.”

Welke rol moet Nederland internationaal spelen? “Nederland zou een privacy-gidsland moeten worden. Ons land voldoet aan alle randvoorwaarden: we zijn een hoogtechnologische samenleving met een florerende ict-industrie, we zijn een rijk land, we hebben relevante wetenschappers, universiteiten en kenniscentra. Ten tweede exporteert Nederland veel technologie naar minder democratische landen, waar die technologie tegen de eigen bevolking wordt ingezet. Het ontwikkelen, implementeren en exporteren van producten op basis van privacy-by-design kan een manier zijn om economische groei te realiseren zonder mee te werken aan privacy-schending door minder democratische regimes.”

Vincent Böhre is Director of Operations bij Privacy First, dat zich inzet voor het behoud en de versterking van het recht op privacy.

Gijs Reudink is redacteur van *idee*.